

Katarzyna Czornik

dr, prof. UŚ, Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0001-9388-9467

**BLISKI WSCHÓD JAKO REGION ZINTENSYFIKOWANEGO
ODDZIAŁYWANIA I WPŁYWÓW CHIŃSKIEJ REPUBLIKI
LUDOWEJ W DRUGIEJ DEKADZIE XXI WIEKU**

Wprowadzenie

Bliski Wschód permanentnie pozostaje obszarem szczególnego zainteresowania wielu państw – zarówno mocarstw regionalnych, jak również globalnych. W drugiej dekadzie XXI w. rywalizacja o wpływy w tym regionie ulegała jednak zdecydowanej intensyfikacji. O ile po upadku ZSRR w latach 90. XX w. i w pierwszej dekadzie XXI w. jedynym zewnętrznym mocarstwem (supermocarstwem) aktywnie i efektywnie dominującym pod względem oddziaływania politycznego, militarnego oraz gospodarczego, a tym samym realizowania własnych interesów i celów w polityce zagranicznej w regionie bliskowschodnim były Stany Zjednoczone, o tyle w drugiej dekadzie XXI w. – mimo że bliskowschodnia supremacja USA wydaje się pozostawać w perspektywie krótko- i średnioterminowej niepodważalną – coraz bardziej widoczna staje się influencja innych, również wschodzących mocarstw (*emerging powers*), które w przyszłości mogą poważnie zagrozić amerykańskiemu interesom na omawianym obszarze. Mając na uwadze wyżej postawioną hipotezę, można stwierdzić, że w perspektywie długoterminowej Bliski Wschód stanie się domeną rzeczywistego oddziaływania wielu aktorów zewnątrzregionalnych, a USA będą państwem broniącym swojej strefy

wpływów. Konkurencyjnymi potęgami dla realizacji amerykańskich interesów staną się – obok Federacji Rosyjskiej, która tradycyjnie rywalizuje z Waszyngtonem o utrzymanie dawnych stref wpływów – przede wszystkim Chińska Republika Ludowa, ale również Republika Indii.

Celem badawczym artykułu jest analiza wiodących uwarunkowań w polityce bliskowschodniej Chin, a także wskazanie determinujących ją interesów oraz celów w XXI w. W artykule podjęta zostanie próba udzielenia odpowiedzi na pytania o efektywność polityki chińskiej w regionie Bliskiego Wschodu oraz o potencjalną szansę na wyparcie, czy też sprostanie konkurencji ze strony jedyne do tej pory zewnętrznego mocarstwa bliskowschodniego, jakim od dziesięcioleci są Stany Zjednoczone. Dokonana zostanie analiza stanowiska jakie zajmują chińskie władze wobec wiodących wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego, których źródłem pozostaje Bliski Wschód. Wskazane zostaną także najważniejsze chińskie inicjatywy polityczne (geopolityczne), gospodarcze, technologiczne oraz militarne w regionie, które pozwalają Chinom na ugruntowywanie w nim własnej pozycji i doprowadzenie do uczynienia w przyszłości z Bliskiego Wschodu również chińskiej strefy wpływów. Rozwiązanie problemu badawczego zostanie dokonane przy wykorzystaniu metod analizy treści, analizy systemowej oraz metody komparatywnej.

Bliski Wschód w polityce Xi Jinpinga i piątej generacji przywódców Chin

Intensyfikacja zainteresowania chińskich władz regionem Bliskiego Wschodu nastąpiła na początku drugiej dekady XXI w. Jej inicjatorem pozostawał niejako Xi Jinping, który od marca 2008 r. sprawował funkcję wiceprzewodniczącego państwa, w 2012 r. został przewodniczącym Komunistycznej Partii Chin (KPCh), a w połowie marca 2013 r. objął stanowisko przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL)¹. Można zatem zaryzykować tezę, że w okresie sprawowania władzy przez Xi Jinpinga – przynależnego do piątej generacji przywódców² – Chiny porzuciły nieformalny status państwa niezaangażowanego (czy też raczej zdystansowanego, utrzymującego peryferyjność i zbalansowaną postawę) wobec wydarzeń na Bliskim Wschodzie³, a stały się jednym z niezwykle aktywnych aktorów zewnętrznych, ekspansywnie partycypujących

¹ M.D. Swaine, *Xi Jinping on Chinese Foreign Relations: The Governance of China and Chinese Commentary*, "China Leadership Monitor", No. 48, <https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/clm48ms.pdf> [dostęp: 19.03.2020].

² M. Dillon, *China's Rulers: The Fifth Generation Take Powers (2012–2013)*, ECRAN, London 2012, s. 29–39.

³ K. Brown, *China: the limits of neutrality*, [w:] *Geopolitics and Democracy in the Middle East*, ed. K. Kausch, FRIDE, Madrid 2015, s. 103–113, http://fride.org/download/geopolitics_and_democracy_in_the_middle_east.pdf [dostęp: 20.03.2020].

w kształtowaniu bliskowschodniego układu sił⁴. Co szczególnie ważne, Pekin nie tylko zdynamizował wówczas ekspansję gospodarczą w subregionie Zatoeki Perskiej, ale również podjął wzmożone działania na rzecz umocnienia wpływów politycznych, technologicznych i militarnych w obszarze szeroko pojętego Bliskiego Wschodu. Taki stan rzeczy stworzył zdecydowane przesłanki do stopniowego powstawania nowej osi geostrategicznej rywalizacji podmiotów zewnętrznych w przestrzeni bliskowschodniej⁵, skupionej z jednej strony wokół tradycyjnie zakotwiczonych na Bliskim Wschodzie Stanów Zjednoczonych, dla których region ten stanowił jedną z najważniejszych stref wpływów i lokowania własnych interesów w skali globalnej od zakończenia drugiej wojny światowej⁶, z drugiej – wokół rywalizujących z USA trzech podmiotów: Chin, Indii⁷

⁴ W latach 90., a nawet na początku pierwszej dekady XXI w. Bliski Wschód nie zajmował kluczowego miejsca w strategii chińskiej polityki zagranicznej. Taki stan rzeczy wynikał z faktu, że Pekin kontynuował realizację doktryny 28 znaków Denga Xiaopinga, która skupiała się na zasadzie „ukrywania własnych możliwości”. Modyfikacji w tak kreowanej strategii dokonała dopiero grupa pod politycznym przywództwem Hu Jintao. Od 2003 r. władze w Pekinie zaczęły sygnalizować konieczność zaangażowania w sprawy globalne, jednak bez ekspozycji mocarstwowych ambicji, na zasadzie multilateralizmu, unikania konfliktów, z poszanowaniem zasad prawa międzynarodowego i z zachowaniem neutralnego stanowiska. Jak podkreślał Marian T. Mencil, realizując koncepcję „zrównoważonego Bliskiego Wschodu”, chińska dyplomacja dążyła do utrzymania *status quo* w regionie, co stanowiło warunek niezbędny do rozwijania korzystnych bilateralnie relacji politycznych i gospodarczych z państwami regionu. Tak określona strategia, również wobec Bliskiego Wschodu, była realizowana przez władze w Pekinie, aż do objęcia stanowiska przywódcy Chin przez Xi Jinpinga; M.T. Mencil, *Chińska Republika Ludowa jako podmiot środowiska międzynarodowego*, t. 2: *Wektory*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, s. 742–744; J-P. Cabestan, *Polityka zagraniczna Chin. Między integracją a dążeniem do mocarstwa*, tłum. E. Brzozowska, Wyd. Akademickie Dialog, Warszawa 2013, s. 110–114, 344.

⁵ A.W. Mitchell, *The Middle East In An Era Of Great Power Competition*, Hoover Institution, 12.12.2019, <https://www.hoover.org/research/middle-east-era-great-power-competition> [dostęp: 19.03.2020].

⁶ Zob.: K. Czornik, *Polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym. Elementy kontynuacji i zmiany*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019.

⁷ Należy zauważyć, że przez wiele dekad rola Indii na Bliskim Wschodzie była mocno ograniczona i sprowadzała się do przyjęcia pozycji mocarstwa zewnętrznego, nieangażującego się w rozwiązywanie regionalnych problemów. W polityce bliskowschodniej władze w Delhi skupiały się zasadniczo na realizacji dwóch celów: imporcie ropy naftowej i utrzymaniu możliwości swobodnego podejmowania pracy w państwach bliskowschodnich (zwłaszcza w bogatych szejkanatach położonych nad Zatoką Perską) przez obywateli Indii. W pierwszych dekadach XXI w. Indie zaczęły jednak postrzegać Bliski Wschód z innej, znacznie szerszej perspektywy. Politykę Indii determinowało już nie tylko uzależnienie od dostaw ropy naftowej z Bliskiego Wschodu, która jest wykorzystywana do rozwoju sektora militarnego, ale również strategia uczynienia z nich światowego mocarstwa, co oznacza konieczność konkurowania o wpływy i angażowania się Indii w różnych częściach globu, w tym również – a może zwłaszcza – na niezbyt odległym geopolitycznie Bliskim Wschodzie; K. Pethiyagoda, *India's shifting role in the Middle East*, Brookings, 28.04.2017, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/04/28/indias-shifting-role-in-the-middle-east/> [dostęp: 20.03.2020].

oraz Rosji⁸. Te trzy konkurencyjne wobec USA mocarstwa, w przypadku wielu wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa i stabilności Bliskiego Wschodu na przestrzeni lat budowały *ad hoc* nieformalny sojusz, mający na celu umacnianie własnej pozycji w regionie, na rzecz wyrugowania z tej części świata czynnika amerykańskiego. Jednocześnie pozostawały wobec siebie konkurencyjne, mając na uwadze korzyści płynące z uzyskania nieformalnego statusu bliskowschodniego mocarstwa zewnętrznego i efektywnej dominacji w tym obszarze.

Analizując wiodące determinanty zainteresowania ChRL regionem Bliskiego Wschodu słusznym wydaje się sklasyfikowanie ich w dwóch grupach. Pierwszy zbiór stanowić będą determinanty o charakterze wewnątrzchińskim, a zatem te postrzegane z perspektywy chińskiej. Są to czynniki szczegółowe, które wynikają: ze specyfiki polityki wewnętrznej i zagranicznej; z przemian, które zachodzą w Chinach w pierwszych dekadach XXI w.; z wzrastającej pozycji, rangi i roli tego państwa na arenie międzynarodowej oraz z narastającej rywalizacji amerykańsko-chińskiej. Z kolei druga grupa ma charakter zewnątrzchiński i wiąże się z cechami geopolitycznymi, które wyróżniają Bliski Wschód na arenie międzynarodowej i sprawiają, że obszar ten od dziesięcioleci pozostaje jednym z najbardziej narażonych na eksplorację mocarstw zewnętrznych.

Determinanty zaangażowania Chin na Bliskim Wschodzie o charakterze wewnętrznym i przejawy intensyfikacji wpływów w regionie o tym podłożu

W przypadku szeroko rozumianego zainteresowania władz w Pekinie wzmoczoną penetracją polityczno-gospodarczo-militarną w regionie Bliskiego Wschodu należy podkreślić, że wśród determinant o charakterze wewnątrzchińskim na szczególną uwagę zasługują trzy wiodące przesłanki⁹.

Po pierwsze, przyczynkiem do intensyfikacji chińskich wpływów na Bliskim Wschodzie stał się permanentny wzrost siły gospodarczej Chin i ich zdolność do efektywnego oddziaływania w tej materii na inne regiony globu, a tym samym do efektywnego konkurowania o wpływy z pozostałymi potęgami, zwłaszcza ze Stanami Zjednoczonymi. Szczególnie wymowny okazał się globalny kryzys gospodarczy zapoczątkowany w 2008 r. Z jednej strony uzmysłowił on poszczególnym aktorom areny globalnej (głównie Stanom Zjednoczonym, które utraciły atrybut supermocarstwa czy dominatora w aspekcie gospodarczym i finansowym), w jak szybkim tempie i na jak ogromną skalę wzrasta

⁸ D. Trenin, *What drives Russia's policy in the Middle East?*, [w:] *Russia's Return to the Middle East. Building Sandcastles?*, eds. N. Popescu, S. Secierus, EU Institute for Security Studies, Paris 2018, s. 21–27.

⁹ *Arab Revolutions, Geostrategic Balances and Interactions*, Arab Center for Research and Policy Studies, Doha, August 2012, <http://english.dohainstitute.org/file/get/6792747f-2955-439c-9c5e-2906bb186758.pdf> [dostęp: 20.03.2020].

ekonomiczno-polityczno-militarna potęga Chin¹⁰, i że w pewnym stopniu stają się one jej beneficjentami. Z drugiej strony – umocnił chińskie elity rządzące w przekonaniu o możliwości realizacji chińskiego marzenia (*Chinese Dream*) propagowanego przez Xi Jinpinga począwszy od jego przemówienia wygłoszonego w listopadzie 2012 r. po XVIII zjeździe KPCh¹¹. Przywódca Chin eksponował wówczas konieczność: wielkiego odrodzenia chińskiego narodu; zbudowania do połowy 2021 r. chińskiego społeczeństwa umiarkowanego dobrobytu – chińskiej klasy średniej; stworzenia do 2049 r. nowoczesnego i wszechstronnie rozwiniętego państwa chińskiego – na 100-lecie powstania ChRL, oraz podejmowania działań na rzecz istnienia pokojowego świata o charakterze wielobiegunowym, który pozostaje wolny od hegemonizmu, terroryzmu czy separatyzmu. Xi Jinping postrzegał Chiny (ale tylko zjednoczone Chiny kontynentalne z Republiką Chińską na Tajwanie) jako mocarstwo (wielkie państwo), które jako jedyne jest w stanie sprostać potędze Stanów Zjednoczonych (innemu wielkiemu państwu), do czego punkt wyjścia stanowiła chińska dominacja i ekspansja gospodarcza. Co więcej, podkreślał on wzrastającą rolę Chin na arenie międzynarodowej – odrodzone i potężne miały przejść na siebie większą odpowiedzialność za kształtowanie ładu międzynarodowego i stać się aktywnym graczem areny międzynarodowej, który efektywnie oddziałuje na inne regiony świata i lokuje w nich swoje interesy, wypierając konkurencyjną obecność amerykańską. Takie spojrzenie należało odczytywać jako nową geostrategię opartą o trzy wiodące cele: stabilizowanie Zachodu, kooperację z Północą – zwłaszcza z Federacją Rosyjską – i współzawodnictwo na południowym wschodzie, tj. na Morzu Południowochińskim¹². Analizując znaczenie koncepcji chińskiego marzenia należy ponadto wskazać, że nawet jej nazwa w tłumaczeniu na język angielski wydaje się nie być przypadkową, lecz skonstruowaną w taki sposób, aby symbolizować schyłek ery *American Dream* i zastąpić ją czymś o wiele donioślejszym – *Chinese Dream*¹³. Konclu-

¹⁰ Na początku XXI w. Chiny plasowały się jako szosta gospodarka świata, ale w 2010 r. zajmowały już drugą lokatę, wyprzedzając Japonię, co miało dla nich ogromne znaczenie symboliczne i psychologiczne. W 2009 r. Chiny wyprzedziły Niemcy i stały się największym państwem eksportującym, a w 2014 r. – największym państwem handlującym. W takim kontekście, jak podkreślał Bogdan Góralczyk, pojawiły się tezy, że to Chiny, a nie USA, wbrew wcześniejszym przewidywaniom, stały się największym beneficjentem globalizacji; B. Góralczyk, *Geostrategia Xi Jinpinga – od skromności do globalnej asertywności*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2017, nr 11, s. 36–37.

¹¹ R.D. Blackwill, K.M. Campbell, *Xi Jinping on the Global Stage Chinese Foreign Policy Under a Powerful but Exposed Leader*, Council on Foreign Relations, New York 2016, s. 10–15.

¹² Full text: *China's new party chief Xi Jinping's speech*, BBC News, 15.11.2012, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-20338586> [dostęp: 21.03.2020].

¹³ Jin Kai zwrócił uwagę na niezwykle istotną kwestię dla chińskiej polityki i jej potencjalnego sukcesu na arenie międzynarodowej. Podkreślał, że u podstaw współczesnej polityki Chin leży wiele tradycyjnych wartości i przekonań, takich jak: znaczenie porządku, szacunek dla władzy, cnota władców, a przede wszystkim kolektywizm lub jedność. To właśnie te wartości i ideały sięgające czasów Konfucjusza, determinują kształt geopolityki Chin. Różnica, którą Jin Kai dostrzega

dując, warto podkreślić stanowisko Bogdana Góralczyka, który zaznaczał, że Xi Jinping po dojściu do władzy szybko uświadomił własnej i światowej opinii publicznej, że Chiny porzucają strategię *low profile* i wkraczają w fazę realizacji nowej, ambitnej strategii Wielkich Chin, zmodernizowanych i przeżywających renesans, która w kolejnych latach będzie realizowana poprzez ich zaangażowanie w różnych regionach świata¹⁴, w tym również na Bliskim Wschodzie.

Po drugie, intensyfikacja zainteresowania chińskich władz obszarem bliskowschodnim stanowiła przede wszystkim wyraz amerykańsko-chińskiej rywalizacji o wpływy w różnych częściach globu. Była ona wynikiem, czy raczej implikacją wkraczania USA w chińską strefę wpływów w najważniejszym z perspektywy Chin obszarze bliskiej i dalszej zagranicy w regionie Azji i Pacyfiku. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabrała strategia równoważenia wpływów mocarstw w Azji – *Asian Pivot*, której realizację proklamował w 2012 r. prezydent USA Barack Obama. Warto przy tym dodać, że pierwsze sygnały o reorientacji w amerykańskiej polityce zagranicznej dotyczące zdecydowanej intensyfikacji zaangażowania Stanów Zjednoczonych w regionie Azji i Pacyfiku w wielu różnych wymiarach i płaszczyznach, w tym poprzez wzmocnienie (nawet do 60% Floty Pacyfiku) ich obecności wojskowej i powietrznej w takich regionach jak Australia, Singapur czy Filipiny, pojawiły się już w listopadzie 2011 r. Prezydent Obama przemawiając wtedy na forum australijskiego parlamentu, podkreślał, że Stany Zjednoczone zamierzają odgrywać coraz większą rolę na kontynencie azjatyckim. Jej elementem eksponowanym w kolejnych strategiach miały być działania w celu zacieśniania sojuszy z Australią, Japonią, Koreą Południową, Filipinami i Tajlandią oraz utworzenie partnerstwa z Nową Zelandią, Singapurem, Indonezją, Malezją, Wietnamem i Bangladeszem¹⁵. Strategia przy-

między amerykańskim a chińskim marzeniem jest taka, że z perspektywy *American Dream* dominujący staje się indywidualizm – moje marzenie, natomiast potęga *Chinese Dream* opiera się na tym, że jest to nasze marzenie (myślenie kolektywne – marzenie całego narodu). Mimo że obydwie koncepcje mają nadzieję na sukces poprzez ciężką pracę, to jednak dostrzegalna jest pomiędzy nimi różnica. *American Dream* kładzie nacisk na ducha wolności i mobilności społecznej, *Chinese Dream* – chociaż zawiera indywidualne cele – wskazuje przede wszystkim na jedność i stabilność. Co więcej, *Chinese Dream*, w przeciwieństwie do *American Dream*, odnosi się tylko do członków narodu chińskiego, a nie również do imigrantów jak w przypadku USA, i nie jest przeznaczony do przyjęcia przez świat. To część chińskiej potęgi; Jin Kai, *The China Dream Vs. The American Dream*, "The Diplomat", 20.09.2014, <https://thediplomat.com/2014/09/the-china-dream-vs-the-american-dream/> [dostęp: 21.03.2020].

¹⁴ B. Góralczyk, *Powrót Chin do centrum światowej sceny*, „Rocznik Strategiczny” 2019, t. 24, s. 360–361; *idem*, *Geosrategia Xi Jinpinga – od skromności...*, s. 39–43.

¹⁵ Przykładami wkraczania USA w chińską strefę wpływów było wysłanie w październiku 2015 r. amerykańskiego okrętu wojennego na odległość dwunastu mil morskich od sztucznych chińskich wysp w archipelagu Spratly na Morzu Południowochińskim, a w kolejnym roku próby zbudowania antychińskiej koalicji państw, których marynarki wojenne kooperowały ze sobą i wspólnie patrolowały Morze Południowochińskie, Morze Wschodniocchińskie, a także rejon Sri Lanki, Pakistanu i Bangladeszu, ponieważ na tych obszarach Pekin wygrywał w rywalizacji z Indiami. Rzecz dotyczyła kooperacji marynarek Stanów Zjednoczonych, Japonii, Australii i Indii.

denta USA była możliwa do realizacji ze względu na wycofanie amerykańskich wojsk z Iraku i planowane zwińczenie wojskowej obecności w Afganistanie¹⁶. *Asian Pivot* w swej istocie oznaczał reorientację z kierunku europejskiego w stronę Azji i Pacyfiku, mimo jednoczesnego eksponowania przez amerykańskich decydentów politycznych, że Europa wciąż pozostawała wiodącym partnerem USA w dążeniu do zapewnienia politycznego i ekonomicznego bezpieczeństwa, a Bliski Wschód jedną z najważniejszych amerykańskich stref wpływów. Reasumując należy podkreślić, że amerykańskie *Asian Pivot* stało się jednym z najpoważniejszych wyzwań dla chińskiej geopolityki na początku drugiej dekady XXI w. i wymagało zdecydowanej odpowiedzi¹⁷. Ta zaś znalazła wyraz nie tylko w utrzymaniu przez Pekin prymatu w dotychczasowych strefach wpływów, ale również w wyeksponowaniu, że Chiny potrafią efektywnie rywalizować o wpływy i realizować własne interesy w różnych regionach świata, w których do tej pory nie odgrywały znaczącej roli. Takim regionem – strategicznie ważnym dla USA, w którym nastąpiła znacząca intensyfikacja lokowania chińskich interesów, gospodarcza penetracja i poszerzenie politycznej chińskiej strefy wpływów, a tym samym w którym doszło do wzmożonej nowej amerykańsko-chińskiej rywalizacji, stał się właśnie m.in. Bliski Wschód.

Po trzecie, wzmożenie lokowania interesów Chin na Bliskim Wschodzie wiązało się z wpisaniem tej części świata we flagowy projekt promowany od jesieni 2013 r. przez Xi Jinpinga, jakim była koncepcja Nowego Jedwabnego

Kolejnym elementem amerykańskiej polityki powstrzymania ekspansji Chin i odpowiedzią na chińską militaryzację Morza Południowochińskiego (Pekin w coraz większym stopniu militaryzuje przy wykorzystaniu najnowszej infrastruktury i technologii wyspy w archipelagu Spratly) była koncepcja budowy pięciu baz wojskowych USA na Filipinach. 18 marca 2016 r. ogłoszono amerykańsko-filipińskie porozumienie w tym zakresie. W Pekinie działania USA słusznie odczytano jako istotny sygnał, że Stany Zjednoczone są zdeterminowane, aby marginalizować chińskie wpływy w regionie Azji i Pacyfiku. Z perspektywy Pekinu jakkolwiek dominacja USA wiąże się z utratą kontroli na Morzu Południowochińskim, co oznacza niemożność realizacji koncepcji Morskiego Jedwabnego Szlaku. Jest to tym bardziej trudne, że w 2016 r. Pekin poniósł jedną z największych dyplomatycznych i wizerunkowych porażek, która wiązała się z wyrokiem Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze, który uznał za bezzasadne roszczenia Chin do traktowania znacznej części Morza Południowochińskiego jako ich wyłącznej strefy ekonomicznej. Chiny odpowiedziały na wyrok przeprowadzając wspólnie z rosyjską marynarką wojenną ćwiczenia na Morzu Południowochińskim; *U.S.-China Strategic Competition in South and East China Seas: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 13.03.2020, <https://fas.org/sgp/crs/row/R42784.pdf> [dostęp: 30.03.2020]; A. Rustandi, *The South China Sea Dispute: Opportunities for ASEAN to enhance its policies in order to achieve resolution*, Australian Defence College, The Centre for Defence and Strategic Studies, April 2016, https://www.defence.gov.au/ADC/Publications/IndoPac/Rustandi_IPSP.pdf [dostęp: 2.04.2020].

¹⁶ M.E. Manyin, S. Daggett, B. Dolven, S.V. Lawrence, M.F. Martin, R. O'Rourke, B. Vaughn, *Pivot to the Pacific? The Obama Administration's "Rebalancing" Toward Asia*, Congressional Research Service, 28.03.2012, <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R42448.pdf> [dostęp: 19.03.2020].

¹⁷ S.P. Cohen, R. Ward, *Asian Pivot: Obama's Ticket out of Middle East?*, Brookings, 21.08.2013, <https://www.brookings.edu/opinions/asia-pivot-obamas-ticket-out-of-middle-east/> [dostęp: 21.03.2020].

Szlaku – *Belt and Road Initiative* (Inicjatywa Pasa i Szlaku)¹⁸. Najpierw podczas wykładu w Astanie, a następnie podczas konferencji na Bali Xi Jinping zaproponował powrót do chińskiej wielkości z okresu antycznego w postaci budowy Nowego Jedwabnego Szlaku, wzorując się na szlakach, które kiedyś łączyły Chiny z Europą i Bliskim Wschodem¹⁹. Jak podkreślał Góralczyk, tak narodziła się inicjatywa, później nazwana *Yi dai, Yi lu*, a zatem Jeden Pas, Jeden Szlak: pierwszy (lądowy) nazwano Ekonomicznym Pasem Jedwabnego Szlaku, a drugi Morskim Szlakiem XXI Stulecia. Z kolei późniejsza koncepcja *Belt and Road Initiative* to przedsięwzięcie niezwykle śmiałe, wpisujące się w szerszą chińską geostrategię²⁰ związaną z uzyskaniem szeroko pojętej przewagi militarnej nad Stanami Zjednoczonymi i utrzymaniem prymatu przejętego w sferze ekonomicznej. Nowy Jedwabny Szlak²¹ z perspektywy władz w Pekinie stwarzałby istotną szansę na: dalszy rozwój gospodarczo-technologiczny, polityczną, gospodarczą i militarną ekspansję, rozszerzanie własnej strefy wpływów oraz umacnianie (i tak znaczącej) pozycji na arenie międzynarodowej, a zwłaszcza na skonsolidowanie chińskich wpływów w państwach, przez który miał biec Nowy Jedwabny Szlak.

Belt and Road Initiative pozostaje niezwykle kosztowym, ale za to największym projektem geostrategicznym od czasu zakończenia II wojny światowej, w którym uczestniczy niemal 70 państw i regionów, które razem dają 1/3 światowego PKB i 60% światowej populacji. Z perspektywy Chin ulokowanie właśnie na Bliskim Wschodzie interesów w ramach tej inicjatywy, podyktowane jest kilkoma strategicznymi dla władz w Pekinie determinantami. Po pierwsze, permanentnie zwiększa się uzależnienie chińskiej gospodarki od paliw kopalnych, przede wszystkim ropy naftowej. Tym samym jednym z założeń inicjatywy Nowego Jedwabnego Szlaku stało się zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego

¹⁸ L. Kuo, N. Kommenda, *What is China's Belt and Road Initiative?*, "The Guardian", <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer> [dostęp: 21.03.2020].

¹⁹ W kontekście projektu można spotkać się z określeniami takimi jak: Jeden Pas i Jedna Droga (*One Belt One Road*) lub Inicjatywa Pasa i Szlaku. Nowy Jedwabny Szlak nie ma być jedną drogą, ale skomplikowaną siecią tras. Lądowy „pas” ma łączyć Chiny z Azją Centralną i Europą, natomiast „droga” morska to połączenie Dalekiego Wschodu z Bliskim Wschodem i Afryką. Koncepcja Nowego Jedwabnego Szlaku zakłada budowę szlaków komunikacyjnych i handlowych oraz inwestycje infrastrukturalne w państwach znajdujących się wzdłuż trasy. Nowy Jedwabny Szlak ma stanowić alternatywę dla USA, które dominują na morzach i w handlu z Europą; Nowy Jedwabny Szlak, ChińskiRaport.pl, <https://www.chinskiraport.pl/blog/nowy-jedwabny-szlak> [dostęp: 22.03.2020].

²⁰ B. Góralczyk, *Geostrategia Xi Jinpinga – Chiny ruszają w świat*, „Rocznik Strategiczny” 2017, t. 22, s. 292; *idem*, *Geostrategia Xi Jinpinga – od skromności...*, s. 45–46.

²¹ W styczniu 2018 r. chińskie władze ogłosiły inicjatywę *Polar Silk Road* – jest to szlak handlowy prowadzący przez północne morskie wody terytorialne kontrolowane przez Rosję w obszarze, w którym brak jest obecności militarnej Stanów Zjednoczonych. *Polar Silk Road* skraca czas transportu z Chin do Europy o 40% w porównaniu z tradycyjnym szlakiem przez Kanał Sueski; A. Zoltai, *Polar Silk Road*, Pallas Athene Geopolitical Research Institute, 22.08.2018, <http://www.geopolitika.hu/en/2018/08/22/polar-silk-road/> [dostęp: 20.04.2020].

Chin, a instrumentem temu służącym są dobre relacje z państwami Bliskiego Wschodu, z których pochodzi największy odsetek chińskiego importu ropy – już w 2014 r. było to aż 52% całego zapotrzebowania. Po drugie, Bliski Wschód to z perspektywy władz w Pekinie ogromny rynek zbytu dla chińskich towarów i usług²². Chiny, które nie są obciążone polityką kolonialną w regionie, tak jak ma to miejsce w przypadku Francji czy Wielkiej Brytanii, postrzegane są jako państwo mogące pozytywnie oddziaływać w obszarze Bliskiego Wschodu, a relacje z nimi mogą oznaczać dla partnerów bliskowschodnich obustronne korzyści. Taka sytuacja pozwoliła Pekinowi przyjąć rolę ostrożnego, neutralnego negocjatora w konfliktach regionalnych, takich jak konflikt izraelsko-palestyński, wojna domowa w Syrii czy w Jemenie²³. Było to możliwe, ponieważ Chiny nie opowiadają się po żadnej ze stron, ale w rozsądny sposób starają się zjednać sobie wszystkich uczestników konfliktów, aby w ten sposób wzmocnić własną pozycję w regionie kosztem USA czy Rosji, a tym samym móc bez przeszkód realizować szeroko pojęte założenia Nowego Jedwabnego Szlaku na Bliskim Wschodzie.

Warto w tym miejscu również dodać, że z perspektywy Chin szczególnie istotnym polem oddziaływania pozostają dwa państwa – Arabia Saudyjska i Islamska Republika Iranu – podmioty, które w regionie rywalizują ze sobą o strefy sunnickich i szyickich wpływów. Aby móc utrzymywać dobre relacje z obydwoma państwami, Pekin nigdy nie wyartykułował konkretnej strategii skierowanej *stricto* wobec nich, ponieważ wiązałoby się to z koniecznością wystąpienia po stronie jednego z mocarstw regionalnych²⁴. Można tym samym zaryzykować

²² A. Brona, *Chińska strategia na Bliskim Wschodzie w XXI wieku – ewolucja kluczowych elementów*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 3, s. 232–233.

²³ M. Krakowska, *Obecność Chin na Bliskim Wschodzie może stanowić zagrożenie dla rosyjskich interesów. Wywiad z Willemem Oosterveldem*, Defence24, 3.02.2018, <https://www.defence24.pl/ekspert-obecnosc-chin-na-bliskim-wschodzie-moze-stanowic-zagrozenie-dla-rosyjskich-interesow-wywiad> [dostęp: 1.04.2020].

²⁴ Potwierdzeniem tak postawionej tezy była niewątpliwie pięciodniowa wizyta Xi Jinpinga, którą odbył w drugiej połowie stycznia 2016 r. w trzech państwach Bliskiego Wschodu. Warto zauważyć, że poprzednia wizyta chińskiego prezydenta Hu Jintao w Arabii Saudyjskiej, miała miejsce w 2009 r., a w 2002 r. prezydent Jiang Zemin gościł w Iranie. Xi Jinping zdecydował inaczej i kolejno odwiedził Arabię Saudyjską, Egipt i Iran, jak również przemawiał na forum Ligi Arabskiej. Co ciekawe, dobór odwiedzanych państw nie był przypadkowy. Gdyby przyjrzeć się ich położeniu geopolitycznemu, należałoby stwierdzić, że leżą one na Nowym Jedwabnym Szlaku (Zatoka Perska i Kanał Sueski), a dwa z ich posiadają niezwykle ważne dla Pekinu ogromne złoża surowców energetycznych. Z perspektywy chińskich władz cele wizyty Xi Jinpinga na Bliskim Wschodzie sprowadzały się do dwóch płaszczyzn. Z jednej strony chodziło o wzmocnienie wymiany handlowej ze wskazanymi państwami i umocnienie relacji gospodarczych. Xi Jinping zadeklarował przyznanie państwu Bliskiego Wschodu kredytów oraz inwestycji o łącznej wartości 55 mld USD. Występując na forum Ligi Arabskiej zapowiedział, że Chiny przeznaczą 15 mld USD na specjalne kredyty finansujące projekty przemysłowe na Bliskim Wschodzie, 10 mld USD przekazać jako pożyczki komercyjne mające na celu zacieśnienie współpracy w sektorze energetycznym, a kolejne 10 mld USD będzie przyznane jako kredyty na warunkach preferencyjnych. Poinformował również, że Chiny wraz z Katarą i ZEA powołują fundusz inwestycyjny o wartości 20 mld USD. Z drugiej strony, pojawiła się kwestia polityczno-militarna, jaką była walka

tezę, że w sytuacji nadrzędnego celu, jakim z perspektywy Pekinu pozostaje realizacja *Belt and Road Initiative*, Chiny przyjęły rolę dobrotliwego mocarstwa zewnętrznego, które nie antagonizuje relacji wewnątrzregionalnych, ale z każdym podmiotem w regionie utrzymuje pozytywne relacje, które każdej ze stron pozwalają na czerpanie korzyści²⁵.

Tym samym Chiny w drugiej dekadzie XXI w. w sposób świadomy zmodernizowały swoją rolę w polityce bliskowschodniej, co w praktyce oznaczało zmianę pozycji z państwa peryferyjnego i przyjęcie roli aktywnego gracza, a raczej rozgrywającego, który potrafi efektywnie czerpać korzyści ze współpracy bilateralnej, realizując przy tym globalną strategię Nowego Jedwabnego Szlaku. Jest to dla Pekinu o tyle łatwiejsze, że Chiny – w przeciwieństwie do USA – pozostają nieobciążone globalnymi zobowiązaniami w sferze bezpieczeństwa, a tym samym odnoszą na Bliskim Wschodzie geostrategiczne korzyści. Stany Zjednoczone pozostają z kolei zaangażowane politycznie i militarnie w bliskowschodnie konflikty, kosztem priorytetów polityki azjatyckiej, co umożliwia Chinom efektywną realizację własnych interesów nie tylko w obszarze azjatyckiej bliskiej zagranicy, ale również na Bliskim Wschodzie.

Determinanty zaangażowania Chin na Bliskim Wschodzie o charakterze zewnętrznym i przejawy intensyfikacji wpływów w regionie o tym podłożu

Analizując główne determinanty zainteresowania i tym samym intensyfikacji lokowania chińskich interesów na Bliskim Wschodzie, równie istotna pozostaje druga grupa przesłanek. Jest ona związana z cechami geopolitycznymi, gospodarczymi i technologicznymi oraz politycznymi i kulturowymi regionu bliskowschodniego, które sprawiają, że pozostaje on domeną rywalizacji i tarć interesów wielu podmiotów państwowych (w tym mocarstw globalnych i regionalnych), ale również pozapaństwowych (m.in. sunnickich i szyickich organizacji terrorystycznych)²⁶. Dokonując analizy uwarunkowań zewnątrzregionalnych, które

z radykalizmem muzułmańskim. Miała ona stanowić wspólny mianownik dla Chin i państw Bliskiego Wschodu: w listopadzie 2015 r. bojownicy z tzw. Państwa Islamskiego (ISIS) dokonali egzekucji chińskich obywateli, a w 2016 r. do ISIS dołączali mieszkający na zachodzie Chin muzułmańscy Ujgurzy; J. Perlez, *President Xi Jinping of China Is All Business in Middle East Visit*, "The New York Times", 30.01.2016, <https://www.nytimes.com/2016/01/31/world/asia/xi-jinping-visits-saudi-iran.html> [dostęp: 20.04.2020]; Xue Li, Zheng Yuwen, *The Future of China's Diplomacy in the Middle East*, "The Diplomat", 26.07.2016, <https://thediplomat.com/2016/07/the-future-of-chinas-diplomacy-in-the-middle-east> [dostęp: 12.04.2020].

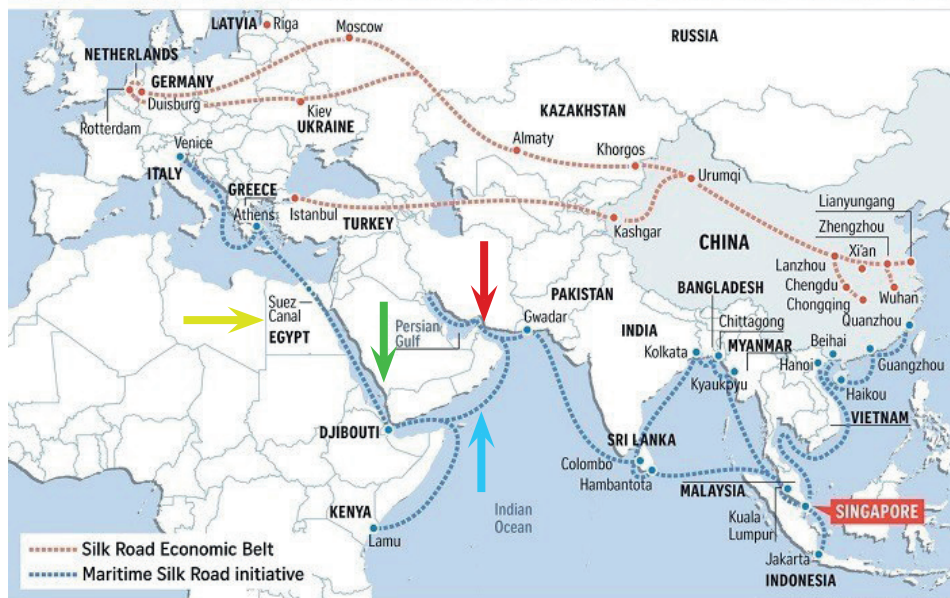
²⁵ A. Scobell, A. Nader, *China in the Middle East. The Wary Dragon*, RAND Corporation, Santa Monica 2016, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1229/RAND_RR1229.pdf [dostęp: 21.03.2020].

²⁶ M. Shabbir, *Emerging Middle East: Interplay of the New Power Centers*, ISSRA Papers 2013, http://www.ndu.edu.pk/issra/issra_pub/articles/issra-paper/ISSRA_Papers_Vol5_IssueI_2013/02-EMERGING-MIDDLE-EAST-Mr-Shabbir.pdf [dostęp: 22.04.2020].

intensyfikują zainteresowanie Chin regionem Bliskiego Wschodu, należy wyróżnić przynajmniej trzy wiodące.

Rycina 1. Trasa Nowego Jedwabnego Szlaku na Bliskim Wschodzie

China's One Belt, One Road

STRAITS TIMES GRAPHICS

Źródło: oznaczenia własne autorki dokonane na mapie z Nowy Jedwabny Szlak, ChińskiRaport.pl, <https://www.chinskiraport.pl/blog/nowy-jedwabny-szlak> [dostęp: 22.03.2020].

Przede wszystkim znaczenie Bliskiego Wschodu koncentruje się na jego strategicznym geopolitycznym położeniu. Stanowi on punkt zetknięcia się ze sobą trzech kontynentów – Europy, Azji i Afryki. W jego obszarze znajdują się kluczowe dla dostaw surowców energetycznych oraz swobodnego przepływu statków i okrętów obszary Kanału Sueskiego, Cieśnin Bosfor i Dardanele, a także Cieśniny Ormuz (Zatoka Perska). Ponadto możliwość dogodnych połączeń z Morza Śródziemnego, Morza Czerwonego i Morza Arabskiego sprawia, że region bliskowschodni pełni funkcję istotnego i bardzo dogodnego węzła komunikacji lądowej, morskiej i powietrznej. Wiedzie przez niego najkrótsza droga z Ameryki Północnej i Europy do Azji i Australii i co najważniejsze, postrzegany jest on jako terytorium strategiczne, z którego można skutecznie kontrolować i oddziaływać na inne obszary globu²⁷. Obecność na Bliskim

²⁷ 13 lipca 2017 r. Chiny otworzyły w Dżibuti swoją pierwszą zagraniczną bazę wojskową. Wydarzenie to jest o tyle warte podkreślenia, że stanowi z jednej strony wyraz militarnej ekspansji Chin na inne kontynenty, potwierdza wzrastające aspiracje chińskiej dominacji politycznej

Wschodzie jest zatem równoznaczna z możliwością efektywnego oddziaływania państw w skali globalnej oraz ze sprawną realizacją, przede wszystkim, interesów gospodarczych²⁸.

W przypadku chińskich interesów na Bliskim Wschodzie warto zwrócić uwagę na przebieg Nowego Jedwabnego Szlaku, który w pełni uwzględnia wskazane wyżej determinanty strategicznego dla wielu graczy areny międzynarodowej geopolitycznego położenia regionu.

Po drugie, o zainteresowaniu Chin regionem Bliskiego Wschodu w równie dużym stopniu decydują uwarunkowania ekonomiczne. Mimo swej wewnętrznej niestabilności, postrzegany jest on przez podmioty zewnętrzne przede wszystkim przez pryzmat ulokowanych na obszarach poszczególnych państw ogromnych złóż surowców energetycznych, zwłaszcza ropy naftowej (Arabia Saudyjska, Irak, Iran, ZEA, Kuwejt) oraz gazu ziemnego (Iran, Katar, Arabia Saudyjska, ZEA). Jak wspomniano, Chiny pozostają w dużym stopniu uzależnione od importu ropy naftowej z Bliskiego Wschodu. Szacuje się, że do 2030 r. staną się one największym na świecie konsumentem paliw energetycznych, detronizując tym samym USA, a obszarem z którego pozyskują i planują pozyskiwać surowce energetyczne pozostaje właśnie Bliski Wschód²⁹.

Aby umocnić swoją pozycję na bliskowschodnich rynkach, nie tylko ropy naftowej, chińskie władze podejmują szereg inicjatyw zarówno politycznych, jak i gospodarczych. Dla przykładu: podczas wizyty chińskiego przywódcy w Arabii Saudyjskiej w styczniu 2016 r. król Salman i Xi Jinping ogłosili pełne strategiczne partnerstwo oraz wyrazili zainteresowanie wzmocnieniem kooperacji na płaszczyźnie energetycznej, do czego pierwszy etap miało stanowić otwarcie wspólnie zbudowanej rafinerii. Z kolei podczas wizyty króla Salmana w Pekinie, która miała miejsce w maju 2017 r., obie strony podjęły kolejne zobowiązania

w różnych częściach globu, a z drugiej strony to również wyraz partycypacji Chin w rywalizacji o Morze Czerwone. Władze w Pekinie twierdzą z kolei, że baza w Dżibuti ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa transportowego chińskich statków w rejonie Zatoki Adeńskiej oraz stworzenie warunków stałej gotowości ewakuacyjnej chińskich obywateli z terenów ogarniętych konfliktami zbrojnymi na Bliskim Wschodzie i w Afryce; M. Chaziza, *China's Military Base in Djibouti*, "Middle East Security and Policy Studies" 2018, No. 153.

²⁸ O.N. Özalp, *Where is the Middle East? The Definition and Classification Problem of the Middle East as a Regional Subsystem in International Relations*, "Turkish Journal of Politics" 2011, Vol. 2, No. 2, <http://www.tau.edu.tr/img/files/A1.pdf> [dostęp: 2.04.2020].

²⁹ Wolumen ropy naftowej eksportowanej do Chin w 2019 r. wyniósł 238,7 mld USD, co oznaczało wzrost o 77,7% począwszy od 2015 r., ale spadek o 0,2% od 2018 r. Do 2019 r. czterydzieści trzy państwa dostarczyły do Chin ropę naftową, z czego 44,8% pochodziło z dziesięciu państw Bliskiego Wschodu. W marcu 2020 r. Chiny zwiększyły import ropy o 4,5% w porównaniu z analogicznym okresem z 2019 r., a import ropy do Chin wyniósł 41,1 mln ton (9,68 mln baryłek dziennie). Władze w Pekinie skorzystały na kryzysie naftowym wywołanym brakiem porozumienia w ramach OPEC+ oraz pandemią koronawirusa; Muyu Xu, Chen Aizhu, *China oil imports in Jan-Feb from Saudi Arabia rise 26% from year ago*, Reuters, 25.03.2020, <https://www.reuters.com/article/china-economy-trade-oil/china-oil-imports-in-jan-feb-from-saudi-arabia-rise-26-from-year-ago-idUSL4N2BI185> [dostęp: 27.04.2020].

w sferze kooperacji naftowej, których implementacja powinna nastąpić w perspektywie krótkoterminowej. Koncern Saudi Aramco zobowiązał się w 2019 r. do podpisania *Memorandum of Understanding* w sprawie budowy rafinerii i projektu petrochemicznego w północno-wschodniej prowincji Liaoning przy współpracy z chińską firmą zbrojeniową Norinco. Firmy zgodziły się zbudować rafinerię zdolną do przetwarzania 300 tys. baryłek ropy dziennie. Saudi Aramco planuje również przejęcie mniejszościowego pakietu akcji Zhejiang Petrochemical – firmy, która buduje kompleks rafineryjno-petrochemiczny we wschodniej prowincji Zhejiang w Chinach³⁰ i jest kontrolowana przez prywatną chińską grupę chemiczną Zhejiang Rongsheng Holding Group.

Tabela 1. Lista największych bliskowschodnich eksporterów ropy naftowej do Chin w 2019 roku

Państwo	Wartość eksportu w mld USD	Odsetek całkowitego importu ropy do Chin
Arabia Saudyjska	40,1	16,8%
Irak	23,7	9,9%
Oman	16,4	6,9%
Kuwejt	10,8	4,5%
ZEA	7,3	3,1%
Iran	7,1	3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: D. Workman, *Top 15 Crude Oil Suppliers to China*, World's Top Exports, 26.04.2020, <http://www.worldstopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china> [dostęp: 27.04.2020].

Z kolei podczas wizyty w 2016 r. w Iranie, który pozostawał największym partnerem handlowym Chin, a Chiny największym odbiorcą irańskiej ropy (również w okresie obowiązywania sankcji nałożonych na Iran), Xi Jinping podpisał aż 17 umów zacieśniających bilateralną kooperację gospodarczą i technologiczną. Prezydent Iranu Hassan Rouhani proklamował wówczas, że wspólnym celem Teheranu i Pekinu jest stopniowe zwiększenie wymiany handlowej, która w 2026 r. powinna opiewać na kwotę 600 mld USD, a jednym z jej kluczowych efektów pozostaje realizacja koncepcji Nowego Jedwabnego Szlaku. Chiny zobligowały się wybudować w Iranie szybką kolej łączącą dwa irańskie miasta: Teheran i Meszhed. W skali ponadregionalnej Teheran miałyby być połączone linią kolejową o długości ponad 3 tys. km z chińskim Urumczy w Xinjiangu. Warto również pamiętać, że do 2024 r. w mocy pozostaje umowa o przekazanych Pekinowi w 2011 r. na wyłączne użytkowanie pól ropy naftowej i gazu ziemnego w trzech regionach Iranu, co umożliwiło chińskim firmom

³⁰ Chen Aizhu, R. El Gamal, M. Meng, *Saudi Aramco to sign China refinery deals as crown prince visits: sources*, Reuters, 21.02.2019, <https://www.reuters.com/article/us-asia-saudi-china-xi/saudi-aramco-to-sign-china-refinery-deals-as-crown-prince-visits-sources-idUSKCN1QA00E> [dostęp: 19.04.2020].

wybudowanie niezbędnej infrastruktury do realizacji kolejnych etapów współpracy gospodarczej³¹. Należy przy tym zauważyć, że szeroka delegacja chińska wraz ze specjalnym wysłannikiem rządu Chin ds. Bliskiego Wschodu Zhai Jun, wzięła udział w konferencji „Teheran Dialogue Forum” zorganizowanej 7 stycznia 2020 r. Stanowiła ona część inicjatywy określanej jako *Hormuz Peace Endavour*, której nadano akronim HOPE (nadzieja), zaprezentowanej podczas 74. Sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ we wrześniu 2019 r.³² Iran promuje ideę układu zbiorowego bezpieczeństwa w Azji Zachodniej, który byłby jednocześnie platformą współpracy ekonomicznej wszystkich państw na tamtym obszarze. Co jednak ważne to fakt, że HOPE w pełni wpisuje się w koncepcję stosunków międzynarodowych promowaną również przez Pekin, co eksponował podczas konferencji Zhai Jun, który zarzucił USA działania unilateralne i odgrywanie roli samozwańczego sędziego światowego. Przeciwwstawił to chińskiej idei pokojowej kooperacji promowanej w ramach *Belt and Road Initiative*, której Iran i inne państwa Bliskiego Wschodu stanowią niezwykle istotny element³³.

Warto w tym kontekście dodać, że o ile Arabia Saudyjska kooperując z Chinami pozostaje niezmiennie sojusznikiem (państwem-klientem) Stanów Zjednoczonych w regionie Bliskiego Wschodu, o tyle Iran postrzegany jest przez amerykański establishment jako jedno z największych zagrożeń dla interesów USA na Bliskim Wschodzie. Wpłynęło na to zwłaszcza objęcie urzędu prezydenta przez Donalda Trumpa, jednostronne zerwanie porozumienia nuklearnego *Joint Comprehensive Plan of Action* (JCPOA) i przywrócenie sankcji, co niewątpliwie stanowi czynnik ułatwiający Pekinowi penetrację irańskiego rynku, wkroczenie chińskich inwestycji do Iranu i zacieśnianie współpracy dwustronnej na wielu różnych płaszczyznach, nie tylko w sektorze energetycznym³⁴.

Analizując ekonomiczną i technologiczną determinantę zainteresowania Pekinu Bliskim Wschodem, należy podkreślić również, że region bliskowschodni odbierany jest także jako ogromny rynek zbytu towarów i usług, miejsce eksportu kapitałów oraz lokowania inwestycji w najbardziej technologicznie

³¹ M. Tanchum, *Iran and the China–Russia pivot in Eurasia*, East Asia Forum, 4.01.2020, <https://www.eastasiaforum.org/2020/01/04/iran-and-the-china-russia-pivot-in-eurasia> [dostęp: 22.04.2020].

³² F. Raza, *Hope: Analyzing Iran’s New Peace Initiative*, Institute of Strategic Studies Islamabad, 14.10.2019, http://issi.org.pk/wp-content/uploads/2019/10/IB_Fatima_Oct_14_2019.pdf [dostęp: 22.04.2020].

³³ W. Repetowicz, *Irański projekt bezpieczeństwa zbiorowego dla Azji Zachodniej*, Defence24, 10.01.2020, <https://www.defence24.pl/iranski-projekt-dla-azji-zachodniej-opinia> [dostęp: 22.04.2020].

³⁴ Dla przykładu: pod koniec grudnia 2019 r. w Zatoce Omańskiej zostały przeprowadzone największe wspólne manewry morskie flot Chin, Iranu i Rosji. Jak komentowano, stanowiły one pokaz siły „nowego trójkąta potęgi morskiej” konkurującej z potęgą USA na morzach i oceanach; *‘New triangle of sea power’: Iran, China, Russia start unprecedented naval drill*, “The Times of Israel”, 27.12.2019, <https://www.timesofisrael.com/new-triangle-of-sea-power-iran-china-russia-start-unprecedented-naval-drill/> [dostęp: 22.04.2020].

zaawansowanych sektorach, m.in. informatycznym i cybernetycznym, czy też w przemyśle lotniczym i militarnym. W tym kontekście jako jeden z przykładów można przytoczyć, że w lutym 2017 r. agencja rządowa Roads and Transport Authority (RTA), we współpracy z chińską firmą EHANG przeprowadziły pierwszy test pojazdu lotniczego (AAV) zdolnego do przewozu człowieka (EHANG 184). Tak zwane drony-taksówki, które od lipca 2017 r. miały być testowane w ZEA, wcześniej przechodziły testy również przy współpracy z USA na Pustyni Nevada. Projekt, w którym prym wiodą firmy chińskie, zyskał ogromną popularność w skali globalnej i zgodnie z szacunkowymi danymi firmy konsultingowej Roland Berger, do 2025 r. w użyciu będzie ok. 3 tys. dronów pasażerskich, a do 2050 r. nawet 100 tys., wykorzystywanych przede wszystkim w charakterze powietrznych przewoźników pasażerów³⁵.

Badając ostatnią grupę determinant zainteresowania Chin obszarem Bliskiego Wschodu, należy skoncentrować się na aspekcie technologicznym, który w tym przypadku pozostaje nierozzerwalny ze sferą polityczną i kulturową. Intensyfikacja lokowania chińskich interesów na Bliskim Wschodzie wynika z faktu pewnego rodzaju podobieństwa – krytycznego stanowiska – w podejściu do demokratycznego modelu sprawowania władzy przez chińskie i bliskowschodnie elity rządzące, czy też podobieństwa w ramach przyjętego przez te dwa kręgi kulturowo-cywilizacyjne modelu gospodarczego, który daleki jest od zasad liberalnej gospodarki wolnorynkowej. Jak trafnie zauważają autorzy opracowania *China's Great Game In The Middle East*, chiński model autorytarnego kapitalizmu fascynuje już wiele reżimów bliskowschodnich, które postrzegają współpracę z Chinami jako sposób na przeciwstawienie się presji Zachodu, aby kontynuować z natury prodemokratyczne reformy i gwarantować różnym grupom społecznym i etnicznym prawa człowieka, w zamian za otrzymany od państw zachodnich pomoc rozwojową i możliwość inwestycji³⁶. Chiny, rywalizując z USA o globalną dominację w sferze technologicznej, inwestują już nie tylko w rozwój technologii 5G, ale również w sztuczną inteligencję, robotykę oraz nanotechnologię. Eksport wysokorozwiniętych technologicznie towarów przez Chiny, przede wszystkim zaawansowanej technologii 5G wywołującej ogromne kontrowersje w skali globalnej, może wzmocnić autorytarne reżimy na Bliskim Wschodzie, dostarczając kolejne instrumenty umożliwiające bliskowschodnim dyktatorom skuteczną kontrolę nad poszczególnymi społeczeństwami.

W percepcji Białego Domu chiński Huawei, oskarżany o techniki szpiegowskie, stał się jednym z największych zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego

³⁵ M. Hader, *EHANG implements its vision of UAM by setting up a test center in Guangzhou*, Roland Berger, 7.01.2020, <https://www.rolandberger.com/de/Point-of-View/EHANG-implements-its-vision-of-UAM-by-setting-up-a-test-center-in-Guangzhou.html> [dostęp: 21.04.2020].

³⁶ C. Lons, J. Fulton, Degang Sun, N. Al-Tamimi, *China's Great Game In The Middle East*, European Council on Foreign Relations, October 2019, https://www.ecfr.eu/page/-/china_great_game_middle_east.pdf [dostęp: 27.04.2020].

USA, ale również dla amerykańskich interesów w skali globalnej. Obydwa rywalizujące mocarstwa – USA i Chiny – poszukując nowych sojuszników, wkraczają wzajemnie w swoje strefy wpływów. Bliski Wschód i Afryka Północna pozostają drugim najmniej penetrowanym regionem usług mobilnych na świecie, przed Afryką Subsaharyjską (45%), jednak w latach 2017–2025 region ten prawdopodobnie odnotuje najszybsze tempo wzrostu liczby subskrybentów – do 459 mln, co będzie stanowić 69% populacji³⁷. Monarchie znad Zatoki Perskiej, które w ramach polityki dywersyfikacji źródeł dochodów i odejścia od uzależnienia gospodarki od produkcji i eksportu ropy naftowej, inwestują zaś znaczne środki w modernizację infrastruktury sieci szerokopasmowych, innowacyjne technologie, projekty inteligentnych miast czy inicjatywy cyfrowe, takie jak 5G, które mają na celu znaczne przyspieszenie cyfrowej transformacji. Na Bliskim Wschodzie państwa, które pozostają w orbicie wpływów USA zachowują więc w materii kooperacji technologicznej z chińskimi firmami daleko posunięty pragmatyzm. Operatorzy telekomunikacyjni w państwach znad Zatoki Perskiej chcą wykorzystać potencjał 5G i zastosować go w wielu sektorach³⁸. Dla przykładu: w Święto Narodowe Kataru w 2017 r. firma Ooredoo zakończyła wstępnie znormalizowane testy usługi 5G. Kilka miesięcy później Arabia Saudyjska powołała krajową grupę zadaniową 5G, mającą ustalić cele, monitorować postępy i zbadać problemy związane z rozwojem 5G. Podczas *Mobile World Congress* w Barcelonie w lutym 2018 r. Huawei podpisał umowę *Aspiration Project* z Saudi Telecom Company na modernizację sieci bezprzewodowej i budowę sieci 5G³⁹. Z kolei w marcu 2018 r., podczas sesji plenarnej Chińsko-Saudyjskiego Forum Inwestycyjnego wiceprezes Huawei, Mark Xue obiecał, że firma będzie nadal inwestować w szkolenie saudyjskich specjalistów ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) i w rozwój najnowszej infrastruktury w ramach wspierania saudyjskiej transformacji cyfrowej. Na początku maja 2018 r. saudyjska Komisja ds. Komunikacji i Technologii Informacyjnych (CITC) rozpoczęła wydawanie licencji na testy i próby 5G. Kilka tygodni później Al Khobar stało się pierwszym miastem w regionie, które przetestowało sieć 5G. Między majem a czerwcem 2018 r. firmy: Etisalat (ZEA), Ooredoo (Katar), STC (Arabia Saudyjska) i Zain (Kuwejt) wprowadziły 5G na swoich rynkach krajowych. W czerwcu 2019 r. minister technologii Arabii Saudyjskiej stwierdził, że nie widzi problemu w używaniu technologii Huawei, jeśli ta spełnia normy bezpieczeństwa. Zgodnie

³⁷ K. Majithia, *GCC Arab States set for 5G leadership in 2019*, Mobile World Live, 26.11.2018, <https://www.mobileworldlive.com/featured-content/top-three/gcc-arab-states-set-for-5g-leadership-in-2019/> [dostęp: 23.04.2020].

³⁸ F.S. Alfayad, *Huawei and the Gulf Region: Market Opportunities Despite the Ongoing US-China Trade War*, "International Review of Management and Marketing" 2019, Vol. 9, Issue 4, s. 47–53.

³⁹ *First Huawei Saudi Arabia Mobile Congress 2018 concludes in Riyadh*, Eye of Riyadh, 13.05.2018, <https://www.eyeforriyadh.com/news/details/first-huawei-saudi-arabia-mobile-congress-2018-concludes-in-riyadh> [dostęp: 23.04.2020].

z danymi z końca 2019 r., aż 11 firm telekomunikacyjnych z Arabii Saudyjskiej, Bahrajnu, Kuwejtu, Omanu i ZEA podpisało kontrakty z chińskimi firmami z tej samej branży⁴⁰. Ponadto w trakcie konferencji o ekosystemie 5G w Dubaju, Huawei zapowiedział utworzenie centrum innowacyjności 5G na Bliskim Wschodzie. Wpływ chińskich technologii w państwach regionu przybiera zatem coraz szerszy zasięg. Saudi Arabian Airlines (Saudia) obsłużyła swój inauguracyjny lot na lotnisko Neom Bay – pierwsze lotnisko w regionie, które korzysta z usługi sieci bezprzewodowej 5G. Batelco stało się pierwszą firmą, która uruchomiła tę sieć w Bahrajnie, a wkrótce potem VIVA Bahrain, uruchomiła 5G z ofertą domowej łączności szerokopasmowej. Gdy sieci te zaczęły być dostępne online, smartfony 5G również zaczęły pojawiać się na bliskowschodnim rynku. Firma Etisalat ogłosiła, że jej klienci mogą kupić ZTE Axon 10 Pro – smartfon z obsługą 5G – w Dubai Mall i Marina Mall w Abu Zabi. Mniej więcej w tym samym czasie Emirates Integrated Telecommunications Company ogłosiła, że będzie oferować bezpłatne telefony komórkowe wybranej liczbie swoich klientów, w tym smartfon Huawei z technologią 5G⁴¹. Chiński gigant technologiczny Huawei, który penetruje państwa Bliskiego Wschodu od prawie dwóch dekad, posiada zatem bardzo mocną pozycję na regionalnym rynku, zwłaszcza wśród monarchii położonych nad Zatoką Perską, które przecież pozostają w orbicie politycznych i militarnych wpływów Stanów Zjednoczonych.

Można stwierdzić, że wśród państw subregionu Zatoki Perskiej, mimo presji ze strony USA na rzecz zaniechania kooperacji z chińskim Huawei, dominuje jednak zasada *business as usual*, mimo świadomości, że cele geopolityczne Chin i cele biznesowe Huawei są ze sobą ściśle powiązane. Władze chińskie zacieśniają kontrolę nad biznesem, w tym nad takimi gigantami technologicznymi jak Huawei. Próbuje znaleźć jak najbardziej korzystne miejsce w ekonomicznej wojnie amerykańsko-chińskiej i polityczno-gospodarczym sporze między administracją Donalda Trumpa a Huawei (czyli władzami w Pekinie), wydaje się, że państwa subregionu Zatoki Perskiej, i szerzej Bliskiego Wschodu, doszły do wniosku, że korzyści płynące z szybkiego, stosunkowo niedrogo 5G znacznie przewyższają ryzyko związane z bezpieczeństwem korzystania z produktów Huawei, jak również, że owo ryzyko, a przede wszystkim jego skutki, są w stanie zminimalizować. W kooperacji między Chinami a państwami Bliskiego Wschodu dominuje racjonalizacja korzyści i daleko posunięty pragmatyzm.

Co niezwykle ciekawe, rywalizacja Pax Americana vs. Pax Sinica⁴² jest również bardzo mocno widoczna w przypadku Izraela. Faktem jest, że chińscy

⁴⁰ K. Majithia, *op. cit.*

⁴¹ J. Calabrese, *The Huawei Wars and the 5G Revolution in the Gulf*, Middle East Institute, 30.07.2019, <https://www.mei.edu/publications/huawei-wars-and-5g-revolution-gulf> [dostęp: 22.04.2020].

⁴² K. Ahmad, *Pax-Americana vs. Pax-Sinica and the Struggle for New World Order*, Centre for Strategic and Contemporary Research, 1.08.2018, <https://cscr.pk/explore/themes/politics-governance/pax-americana-vs-pax-sinica-and-the-struggle-for-new-world-order> [dostęp: 23.04.2020].

inwestorzy w ramach polityki ekspansji szeroko pojętych wpływów i wzmożonej aktywności polityczno-technologicznej, coraz aktywniej działają również w tym państwie, co wzbudza z kolei ogromny niepokój wśród amerykańskich decydentów politycznych, jako że Izrael od dziesiątek lat pozostaje strategicznym i jednym z najbardziej stabilnych partnerów Stanów Zjednoczonych w regionie Bliskiego Wschodu⁴³. Chińska ekspansja w Izraelu to niewątpliwie pochodna implementacji wielkiego infrastrukturalnego projektu jakim jest Nowy Jedwabny Szlak, którego częścią stał się Izrael. Na potwierdzenie tak postawionej tezy warto wskazać, że już w 2018 r. firmie China Harbor Engineering powierzono budowę nowego portu w Aszdod na południu Izraela. Inwestycja ma opiewać na ok. 3 mld USD, a port ma być kluczowy dla handlu morskiego, jako że obecnie jest w nim obsługiwane ok. 90% izraelskiej handlowej wymiany morskiej. Problematyczny jest jednak fakt, że z infrastruktury portowej Aszdod, podobnie jak w przypadku portu w Hajfie, korzysta amerykańska VI Flota⁴⁴. Co ciekawe, chiński gigant Shanghai International Port Group (SIPG), wygrał z kolei przetarg na zarządzanie strategicznym pod względem militarnym portem w Hajfie, który pozostaje bazą dla amerykańskiej VI Floty operującej na Morzu Śródziemnym, w której stacjonują m.in. okręty podwodne wyposażone w rakiety zdolne do przenoszenia głowic nuklearnych. SIPG przejmie administrację nad portem w 2021 r. na okres 25 lat, co wywołuje ogromne zaniepokojenie Pentagonu. Były dowódca US Navy ds. operacji morskich, admirał Gary Roughead bardzo trafnie podsumował ten fakt, stwierdzając, że chińska kontrola nad portem narazi na ryzyko pod względem cyberbezpieczeństwa, wszystkie okręty odwiedzające Hajfę. Tym niemniej, mimo bliskich amerykańsko-izraelskich relacji, negatywne stanowisko kręgów wojskowych USA wobec kooperacji na linii Chiny–Izrael, nie znajduje w pełni zrozumienia wśród izraelskiego establishmentu politycznego. Do chińskich inwestycji w Izraelu pozostaje szczególnie pozytywnie ustosunkowany premier Benjamin Netanjahu, który już w 2017 r. podkreślał, że budowa przez chińskie firmy portu w Aszdod to jedno z historycznych wydarzeń w dziejach państwa⁴⁵.

⁴³ Swego rodzaju paradoksem chińsko-izraelskich relacji pozostaje fakt, że Pekin utrzymuje bardzo dobre stosunki z Iranem i Syrią, które przez władze izraelskie postrzegane są w kategoriach największych zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Taki stan rzeczy wynika z faktu prowadzonej przez Pekin polityki zbalansowanych wpływów politycznych na Bliskim Wschodzie, niedrażnieniu żadnej ze stron w sferze politycznej, nawoływaniu do pokojowych rozwiązań i nieangażowaniu militarnym w konflikty, tak aby czerpać przede wszystkim korzyści gospodarczo-technologiczne i umacniać swoją pozycję w regionie. Silne wpływy i zakorzenienie inwestycyjne na Bliskim Wschodzie pozwoli Pekinowi w perspektywie nawet średnioterminowej na skuteczne konkurowanie z USA i podejmowanie już jawnie ekspansywnych działań na rzecz marginalizacji amerykańskich wpływów w tej części świata.

⁴⁴ S. Efron, H.J. Shatz, A. Chan, E. Haskel, L.J. Morris, A. Scobell, *The Evolving Israel-China Relationship*, RAND Corporation, Santa Monica 2019, s. 26–40.

⁴⁵ R. Kampeas, *US Senate warns Israel against letting China run Haifa port*, "The Times of Israel", 14.06.2019, <https://www.timesofisrael.com/us-senate-warns-israel-against-letting-china-run-haifa-port/> [dostęp: 25.04.2020].

Z kolei minister spraw zagranicznych Mosze Katz w wywiadzie udzielonym chińskim państwowym mediom w maju 2017 r. zaznaczył, że Izrael jest gotów wziąć czynny udział w projekcie Nowego Jedwabnego Szlaku i stać się jednym z ważniejszych jego połączeń. Jak podkreślał, przy pomocy tego projektu Chiny zaczną odgrywać większą rolę na Bliskim Wschodzie i przyczynią się do rozwoju ekonomicznego regionu. Katz eksponował wówczas, że od ponad dekady wspiera chińskie inwestycje w Izraelu i łagodzi regulacje, tak aby chińskie spółki mogły skutecznie konkurować w przetargach⁴⁶.

Analizując ekspansję wpływów chińskich w Izraelu należy zatem zauważyć, że działania SIPG to tylko jedna z wielu dużych chińskich inwestycji strategicznych w tym państwie. Już wcześniej firmy z Chin były zaangażowane w wiele różnych projektów infrastrukturalnych w Izraelu, w tym w budowę: tuneli pod górą Karmel, systemu lekkiej kolei w Tel Awiwie, połączenia kolejowego między Akka-Karmiel a Tel-Awiw-Ejlat oraz dwóch ośrodków odsalania wody. Jak podawał „Jerusalem Post” łączna wartość tych inwestycji przekroczyła 25 mld USD⁴⁷. Co więcej, mimo presji i negatywnej perswazji ze strony USA, Izrael i Chiny od dłuższego czasu prowadzą pertraktacje na temat podpisania umowy handlowej. Izrael pozostaje szczególnie istotny dla Pekinu, ponieważ stanowi potęgę w sektorze start-upów nowych technologii, zwłaszcza sztucznej inteligencji i innych jej pochodnych. Z kolei Izraelowi ogromnie zależy na szybkim rozwoju technologii 5G ze względu na słabą jakość połączeń internetowych w kraju⁴⁸. Do najbardziej znanych przykładów chińskiej penetracji izraelskiego sektora technologicznego należy inwestycja koncernu Alibaba w firmę analityczną SQream DB, której wartość sięgnęła 26 mln USD. China Minsheng Financial zainwestowała z kolei 100 mln USD w eToro – platformę inwestycji społecznościowych. W 2018 r. chińscy inwestorzy zapewnili finansowanie sześciu spośród siedemnastu największych projektów pozyskiwania kapitału przez izraelskie start-upy. W tym samym roku władze Chin i Izraela podpisały porozumienie o eksporcie do Chin izraelskiej technologii w zakresie produkcji zielonej energii, które opiewało na 300 mln USD. W Guangzhou izraelscy dyplomaci uczestniczyli z kolei w otwarciu hubu technologicznego, gdzie mają być realizowane projekty z dziedziny biotechnologii oraz sfery sieciowej i cyfrowej⁴⁹.

⁴⁶ R. Ahren, *Has Israel made a huge mistake letting a Chinese firm run part of Haifa port?*, „The Times of Israel”, 20.12.2018, <https://www.timesofisrael.com/has-israel-make-a-huge-mistake-letting-a-chinese-firm-run-part-of-haifa-port/> [dostęp: 25.05.2020].

⁴⁷ Y.J. Bob, *China wins on Haifa port, but fights with US for the future – analysis*, „The Jerusalem Post”, 12.12.2019, <https://www.jpost.com/israel-news/china-wins-on-haifa-port-but-fights-with-us-for-the-future-analysis-610510> [dostęp: 24.04.2020].

⁴⁸ Y. Katz, *Why is Israel outsourcing its national infrastructure in China?*, „The Jerusalem Post”, 2.08.2019, <https://www.jpost.com/opinion/editors-notes-israels-chinese-foolly-597451> [dostęp: 25.04.2020].

⁴⁹ *China and Israel are poised to sign a free trade deal. Will Donald Trump see it as a betrayal?*, 23.12.2019, „The South China Morning Post”, <https://www.scmp.com/news/world/middle-east/article/3043235/china-and-israel-are-poised-sign-free-trade-deal-will-donald> [dostęp: 23.04.2020].

Reasumując warto dodać, że nie brakuje głosów, że tak ukierunkowana, w dużym stopniu prochińska polityka Izraela⁵⁰ nastawiona na intensyfikację inwestycji Pekinu w izraelskie spółki technologiczne, jest w pełni świadoma, ponieważ Izrael postrzega siebie w roli mostu inwestycyjnego między Chinami a USA. Takie stanowisko prezentuje m.in. Haggai Ravid, prezes spółki inwestycyjnej Cukierman & Co⁵¹. Nie wydaje się jednak, aby administracja Donalda Trumpa była zainteresowana zmianą roli, jaką do tej pory w amerykańskiej polityce bliskowschodniej, czy nawet szerzej globalnej, odgrywał Izrael, zwłaszcza w obliczu narastających antagonizmów chińsko-amerykańskich. Dominująca jest więc obawa, że Chiny, które kontrolują lub mają poważny wpływ na 1/4 izraelskiego sektora technologicznego, są w stanie zyskać w ten sposób dostęp do technologii mogących mieć zastosowanie wojskowe. Może to oznaczać, że poprzez inwestycje w firmach izraelskich uzyskają informacje o nowoczesnych amerykańskich technologiach, które z kolei mogą być wykorzystane przez chińskie władze do jeszcze większego kontrolowania własnego społeczeństwa. Precedensy w takim toku myślenia nie są już tylko teorią – izraelska spółka NSO Group pomogła służbom Arabii Saudyjskiej (przy wykorzystaniu oprogramowania Pegasus) włamać się do smartfona dysydenckiego dziennikarza Dżamala Chaszukdziego⁵², który został brutalnie zamordowany na terenie saudyjskiego konsulatu w Stambule⁵³.

⁵⁰ W percepcji Pekinu Izrael postrzegany jest jako ten element, który pozostaje niewiadomą pod względem możliwości destabilizacji Bliskiego Wschodu, co niewątpliwie stanowiłoby osłabienie chińskiej pozycji i możliwości inwestycji w regionie. Obawy Pekinu budzi przed wszystkim możliwość izraelskiego ataku wojskowego na obiekty jądrowe w Iranie, który może implikować wojnę regionalną, w którą zaangażują się również inni regionalni partnerzy Chin. Należy pamiętać, że nadrzędnym celem polityki Pekinu na Bliskim Wschodzie jest czerpanie jak największych szeroko rozumianych korzyści gospodarczych z relacji bilateralnych z państwami regionu. Dlatego też władze w Pekinie nie zamierzają antagonizować swoich bliskowschodnich partnerów handlowych. Tym samym celem Chin na pewno nie jest stworzenie sojuszu wojskowego z Iranem przeciwko Stanom Zjednoczonym, a już na pewno nie przeciwko Arabii Saudyjskiej i Izraelowi; S. Shine, E. Propper, B.C. Feldman, *Iran and China: On the Way to a Long-Term Strategic Agreement?*, „INSS Insight” 2020, No. 1352.

⁵¹ E. Halon, *Hong Kong billionaire: Only US can be Israel's friend in trade war*, “The Jerusalem Post”, 3.12.2019, <https://www.jpost.com/israel-news/hong-kong-billionaire-only-us-can-be-israels-friend-in-trade-war-609642> [dostęp: 25.04.2020].

⁵² Według Sibel Edmonds byłej funkcjonariuszki FBI, która pracowała w kontrwywiadzie FBI na kierunku wschodnim, Dżamal Chaszukdzi nie był dysydenckim dziennikarzem, ale aktywnym pracownikiem amerykańskiego wywiadu. To co stało się z Chaszukdzim stanowiło intrygę amerykańskiego DEEP State wymierzoną w saudyjskiego króla Muhammada bin Salmana, który nie zgadzał się, aby podejmować siłowe działania i partycypować w agresywnej polityce skierowanej przeciwko Iranowi, do której miał być nakłaniany przez USA i Izrael; Dżamal Chaszukdzi nie był żadnym dysydenckim dziennikarzem, ale aktywnym wywiadowczym USA; *From CIA's Khashoggi Hoax & Epstein Ties To Bushes-Clintons Joint Cabal & More!*, Newsbud, 3.07.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=sAJT7SMiRUg> [dostęp: 4.07.2020].

⁵³ *Israeli spy tech firm linked to Khashoggi murder said to freeze Saudi deals*, “The Times of Israel”, 1.04.2019, <https://www.timesofisrael.com/israeli-spy-tech-firm-linked-to-khashoggi-murder-said-to-freeze-saudi-deals> [dostęp: 25.04.2020].

Podsumowanie

Nie ulega wątpliwości, że w drugiej dekadzie XXI w. nastąpiła zdecydowana intensyfikacja zainteresowania chińskich władz regionem Bliskiego Wschodu, który zaczął być traktowany jako jeden z priorytetowych obszarów lokowania chińskich inwestycji, realizacji interesów i celów w polityce zagranicznej Pekinu. Taki stan rzeczy wynikał z kilku przesłanek.

Przede wszystkim na początku drugiej dekady XXI w. doszło do kolejnej zmiany na najwyższych stanowiskach politycznych w ChRL. Władzę objęła tzw. piąta generacja przywódców z Xi Jinpingiem na czele, który zaniechał realizacji tych strategii, które w poprzednich dekadach determinowały chińską politykę globalną, a priorytet przyznał realizacji ambitnego chińskiego marzenia (*Chinese Dream*). Porzucił strategię *low profile*, a jako wiodący cel wskazał odbudowę Wielkich Chin – zmodernizowanego i przeżywającego renesans nowoczesnego państwa. Wielkie Chiny posiadają z kolei interesy w skali globalnej i są aktywnym graczem areny międzynarodowej, a także poważnym konkurentem w tych strefach wpływów, które do tej pory leżały w orbicie oddziaływania USA. Taka sytuacja ma miejsce zwłaszcza na Bliskim Wschodzie.

Po drugie, zainteresowanie Chin Bliskim Wschodem wynika z przesłanek gospodarczo-technologicznych. Z jednej strony pojawia się konieczność kooperacji Pekinu z państwami regionu, ze względu na posiadane przez nie surowce energetyczne, zwłaszcza ropę naftową, która stanowi wiodący towar importowany z Bliskiego Wschodu do Chin. Z drugiej strony, jest to rynek niezwykle chłonny na nowości technologiczne, również te, które będą umożliwiały bliskowschodnim przywódcom jeszcze większą kontrolę nad swoimi społeczeństwami, na co wskazuje chęć pozyskiwania technologii 5G, współpraca z Huawei i to wbrew presji wywieranej na amerykańskich *client states* przez Białą Dom.

Po trzecie, intensyfikacja chińskich wpływów na Bliskim Wschodzie wiąże się z determinantami geopolitycznymi. Omawiany region stanowi jeden z kluczowych elementów („przystanków”) we flagowej dla Xi Jinpinga koncepcji Nowego Jedwabnego Szlaku. Bez kooperacji z państwami regionu *The Belt and Road Initiative* nie będzie możliwa w pełni do zrealizowania, a władze w Pekinie nie osiągną zamierzonych mocarstwowych, ekspansjonistycznych celów politycznych i gospodarczych w skali globalnej.

I w końcu, aby Pekin osiągnął zamierzone cele na Bliskim Wschodzie musi sprostać konkurencji ze strony Stanów Zjednoczonych, dla których jest to region o znaczeniu strategicznym. Mogłoby się wydawać, że wpływy USA w regionie są tak silne, a państwa sojusznicze tak oddane, że nic nie jest w stanie zachwiać zawartych paktów i kooperacji w sferze politycznej i militarnej USA z takimi państwami jak Izrael, Egipt, Arabia Saudyjska, ZEA czy inne mniejsze monarchie znad Zatoki Perskiej. Co niezwykle ciekawe zarówno Chiny, jak i państwa regionu wybierają jednak politykę balansowania i pragmatycznego podejścia do

kooperacji z mocarstwami zewnętrznymi, zwłaszcza jeżeli mogą z niej czerpać korzyści gospodarczo-technologiczne. Zarówno Izrael, jak i Arabia Saudyjska od wielu lat współpracują z Chinami mimo presji ze strony USA. Z kolei Chiny racjonalizując politykę bliskowschodnią, tak aby czerpać z niej jak największe korzyści, kooperują z niemal wszystkimi podmiotami w regionie, w czym deklaruje Stany Zjednoczone. W ramach polityki rozsądku i balansowania interesów partnerem dla Pekinu jest zarówno Arabia Saudyjska, jak i Islamska Republika Iranu, Izrael, a także Syria i Egipt. Pekin przyjął bowiem zasadę niezaangażowania militarnego na Bliskim Wschodzie, nieopowiadania się w sposób zdecydowany po jednej ze stron konfliktu, przy jednoczesnym wzywaniu do rozwiązań pokojowych. Niestety tej umiejętności od momentu przyjęcia doktryny Dwighta Eisenhowera i zaangażowania się w regionie Bliskiego Wschodu brakuje Stanom Zjednoczonym.

Reasumując, można z całą pewnością stwierdzić, że w drugiej dekadzie XXI w. Bliski Wschód stał się obszarem niezwykle intensywnej rywalizacji o wpływy między Stanami Zjednoczonymi a Chińską Republiką Ludową. *Pax Americana vs. Pax Sinica* w kolejnym dziesięcioleciu będzie zapewne stałą determinantą kształtującą bliskowschodni układ sił, przy permanentnej intensyfikacji chińskich wpływów na Bliskim Wschodzie.

Bibliografia

- Ahmad K., *Pax-Americana vs. Pax-Sinica and the Struggle for New World Order*, Centre for Strategic and Contemporary Research, 1.08.2018, <https://cscr.pk/explore/themes/politics-governance/pax-americana-vs-pax-sinica-and-the-struggle-for-new-world-order/> [dostęp: 23.04.2020].
- Ahren R., *Has Israel made a huge mistake letting a Chinese firm run part of Haifa port?*, "The Times of Israel", 20.12.2018, <https://www.timesofisrael.com/has-israel-make-a-huge-mistake-letting-a-chinese-firm-run-part-of-haifa-port/> [dostęp: 25.05.2020].
- Alfayad F.S., *Huawei and the Gulf Region: Market Opportunities Despite the Ongoing US-China Trade War*, "International Review of Management and Marketing" 2019, Vol. 9, Issue 4.
- Arab Revolutions, Geostrategic Balances and Interactions*, Arab Center for Research and Policy Studies, Doha, August 2012, <http://english.dohainstitute.org/file/get/6792747f-2955-439c-9c5e-2906bb186758.pdf> [dostęp: 20.03.2020].
- Blackwill R.D., Campbell K.M., *Xi Jinping on the Global Stage. Chinese Foreign Policy Under a Powerful but Exposed Leader*, Council on Foreign Relations, New York 2016.
- Bob Y.J., *China wins on Haifa port, but fights with US for the future – analysis*, "The Jerusalem Post", 12.12.2019, <https://www.jpost.com/israel-news/china-wins-on-haifa-port-but-fights-with-us-for-the-future-analysis-610510> [dostęp: 24.04.2020].
- Brona A., *Chińska strategia na Bliskim Wschodzie w XXI wieku – ewolucja kluczowych elementów*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 3.

- Brown K., *China: the limits of neutrality*, [w:] *Geopolitics and Democracy in the Middle East*, ed. K. Kausch, FRIDE, Madrid 2015, http://fride.org/download/geopolitics_and_democracy_in_the_middle_east.pdf [dostęp: 20.03.2020].
- Cabestan J.-P., *Polityka zagraniczna Chin. Między integracją a dążeniem do mocarstwowości*, tłum. E. Brzozowska, Wyd. Akademickie Dialog, Warszawa 2013.
- Calabrese J., *The Huawei Wars and the 5G Revolution in the Gulf*, Middle East Institute, 30.07.2019, <https://www.mei.edu/publications/huawei-wars-and-5g-revolution-gulf> [dostęp: 22.04.2020].
- Chaziza M., *China's Military Base in Djibouti*, "Mideast Security and Policy Studies" 2018, No. 153.
- Chen Aizhu, El Gamal R., Meng M., *Saudi Aramco to sign China refinery deals as crown prince visits: sources*, Reuters, 21.02.2019, <https://www.reuters.com/article/us-asia-saudi-china-xi/saudi-aramco-to-sign-china-refinery-deals-as-crown-prince-visits-sources-idUSKCN1QA0OE> [dostęp: 19.04.2020].
- China and Israel are poised to sign a free trade deal. Will Donald Trump see it as a betrayal?*, 23.12.2019, "The South China Morning Post", <https://www.scmp.com/news/world/middle-east/article/3043235/china-and-israel-are-poised-sign-free-trade-deal-will-donald> [dostęp: 23.04.2020].
- Cohen S.P., Ward R., *Asian Pivot: Obama's Ticket out of Middle East?*, Brookings, 21.08.2013, <https://www.brookings.edu/opinions/asia-pivot-obamas-ticket-out-of-middle-east/> [dostęp: 21.03.2020].
- Czornik K., *Polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym. Elementy kontynuacji i zmiany*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019.
- Dillon M., *China's Rulers: The Fifth Generation Take Powers (2012–2013)*, ECRAN, London 2012.
- Efron S., Shatz H.J., Chan A., Haskel E., Morris L.J., Scobell A., *The Evolving Israel-China Relationship*, RAND Corporation, Santa Monica 2019.
- First Huawei Saudi Arabia Mobile Congress 2018 concludes in Riyadh*, Eye of Riyadh, 13.05.2018, <https://www.eyefriyadh.com/news/details/first-huawei-saudi-arabia-mobile-congress-2018-concludes-in-riyadh> [dostęp: 23.04.2020].
- From CIA's Khashoggi Hoax & Epstein Ties To Bushes-Clintons Joint Cabal & More!*, Newsbud, 3.07.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=sAJT7SMiRUg> [dostęp: 4.07.2020].
- Full text: China's new party chief Xi Jinping's speech*, BBC News, 15.11.2012, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-20338586> [dostęp: 21.03.2020].
- Góralczyk B., *Geostrategia Xi Jinpinga – Chiny ruszają w świat*, „Rocznik Strategiczny” 2017, t. 22.
- Góralczyk B., *Geostrategia Xi Jinpinga – od skromności do globalnej asertywności*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2017, nr 11.
- Góralczyk B., *Powrót Chin do centrum światowej sceny*, „Rocznik Strategiczny” 2019, t. 24.
- Hader M., *EHang implements its vision of UAM by setting up a test center in Guangzhou*, Roland Berger, 7.01.2020, <https://www.rolandberger.com/de/Point-of-View/EHang-implements-its-vision-of-UAM-by-setting-up-a-test-center-in-Guangzhou.html> [dostęp: 21.04.2020].

- Halon E., *Hong Kong billionaire: Only US can be Israel's friend in trade war*, "The Jerusalem Post" 3.12.2019, <https://www.jpost.com/israel-news/hong-kong-billionaire-only-us-can-be-israels-friend-in-trade-war-609642> [dostęp: 25.04.2020].
- Israeli spy tech firm linked to Khashoggi murder said to freeze Saudi deals*, "The Times of Israel", 1.04.2019, <https://www.timesofisrael.com/israeli-spy-tech-firm-linked-to-khashoggi-murder-said-to-freeze-saudi-deals> [dostęp: 25.04.2020].
- Jin Kai, *The China Dream Vs. The American Dream*, "The Diplomat", 20.09.2014, <https://thediplomat.com/2014/09/the-china-dream-vs-the-american-dream/> [dostęp: 21.03.2020].
- Kampeas R., *US Senate warns Israel against letting China run Haifa port*, "The Times of Israel", 14.06.2019, <https://www.timesofisrael.com/us-senate-warns-israel-against-letting-china-run-haifa-port/> [dostęp: 25.04.2020].
- Katz Y., *Why is Israel outsourcing its national infrastructure in China?*, "The Jerusalem Post" 2.08.2019, <https://www.jpost.com/opinion/editors-notes-israels-chinese-folly-597451> [dostęp: 25.04.2020].
- Krakowska M., *Obecność Chin na Bliskim Wschodzie może stanowić zagrożenie dla rosyjskich interesów. Wywiad z Willemem Oosterveldem*, *Defence24*, 3.02.2018, <https://www.defence24.pl/ekspert-obecnosc-chin-na-bliskim-wschodzie-moze-stanowic-za-grozenie-dla-rosyjskich-interesow-wywiad> [dostęp: 1.04.2020].
- Kuo L., Kommenda N., *What is China's Belt and Road Initiative?*, "The Guardian", <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer> [dostęp: 21.03.2020].
- Lons C., Fulton J., Degang Sun, Al-Tamimi N., *China's Great Game In The Middle East*, European Council on Foreign Relations, October 2019, https://www.ecfr.eu/page/-/china_great_game_middle_east.pdf [dostęp: 27.04.2020].
- Majithia K., *GCC Arab States set for 5G leadership in 2019*, *Mobile World Live*, 26.11.2018, <https://www.mobileworldlive.com/featured-content/top-three/gcc-arab-states-set-for-5g-leadership-in-2019/> [dostęp: 23.04.2020].
- Manyin M.E., Daggett S., Dolven B., Lawrence S.V., Martin M.F., O'Rourke R., Vaughn B., *Pivot to the Pacific? The Obama Administration's "Rebalancing" Toward Asia*, Congressional Research Service, 28.03.2012, <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R42448.pdf> [dostęp: 19.03.2020].
- Mencel M.T., *Chińska Republika Ludowa jako podmiot środowiska międzynarodowego*, t. 2: *Wektory*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016.
- Mitchell A.W., *The Middle East In An Era Of Great Power Competition*, Hoover Institution, 12.12.2019, <https://www.hoover.org/research/middle-east-era-great-power-competition> [dostęp: 19.03.2020].
- Muyu Xu, Chen Aizhu, *China oil imports in Jan-Feb from Saudi Arabia rise 26% from year ago*, *Reuters*, 25.03.2020, <https://www.reuters.com/article/china-economy-trade-oil/china-oil-imports-in-jan-feb-from-saudi-arabia-rise-26-from-year-ago-idUSL4N2BI185> [dostęp: 27.04.2020].
- 'New triangle of sea power': Iran, China, Russia start unprecedented naval drill*, "The Times of Israel", 27.12.2019, <https://www.timesofisrael.com/new-triangle-of-sea-power-iran-china-russia-start-unprecedented-naval-drill/> [dostęp: 22.04.2020].
- Nowy Jedwabny Szlak*, *ChińskiRaport.pl*, <https://www.chinskiraport.pl/blog/nowy-jedwabny-szlak> [dostęp: 22.03.2020].

- Özalp O.N., *Where is the Middle East? The Definition and Classification Problem of the Middle East as a Regional Subsystem in International Relations*, "Turkish Journal of Politics" 2011, Vol. 2, No. 2, <http://www.tau.edu.tr/img/files/A1.pdf> [dostęp: 2.04.2020].
- Perlez J., *President Xi Jinping of China Is All Business in Middle East Visit*, "The New York Times", 30.01.2016, <https://www.nytimes.com/2016/01/31/world/asia/xi-jinping-visits-saudi-iran.html> [dostęp: 20.04.2020].
- Pethiyagoda K., *India's shifting role in the Middle East*, Brookings, 28.04.2017, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/04/28/indias-shifting-role-in-the-middle-east/> [dostęp: 20.03.2020].
- Raza F., *Hope: Analyzing Iran's New Peace Initiative*, Institute of Strategic Studies Islamabad, 14.10.2019, http://issi.org.pk/wp-content/uploads/2019/10/IB_Fatima_Oct_14_2019.pdf [dostęp: 22.04.2020].
- Repetowicz W., *Irański projekt bezpieczeństwa zbiorowego dla Azji Zachodniej*, Defence24, 10.01.2020, <https://www.defence24.pl/iranski-projekt-dla-azji-zachodniej-opinia> [dostęp: 22.04.2020].
- Rustandi A., *The South China Sea Dispute: Opportunities for ASEAN to enhance its policies in order to achieve resolution*, Australian Defence College, The Centre for Defence and Strategic Studies, April 2016, https://www.defence.gov.au/ADC/Publications/IndoPac/Rustandi_IPSP.pdf [dostęp: 2.04.2020].
- Scobell A., Nader A., *China in the Middle East. The Wary Dragon*, RAND Corporation, Santa Monica 2016, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1229/RAND_RR1229.pdf [dostęp: 21.03.2020].
- Shabbir M., *Emerging Middle East: Interplay of the New Power Centers*, ISSRA Papers 2013, http://www.ndu.edu.pk/issra/issra_pub/articles/issra-paper/ISSRA_Papers_Vol5_Issue1_2013/02-EMERGING-MIDDLE-EAST-Mr-Shabbir.pdf [dostęp: 22.04.2020].
- Shine S., Propper E., Feldman B.C., *Iran and China: On the Way to a Long-Term Strategic Agreement?*, "INSS Insight" 2020, No. 1352.
- Swaine M.D., *Xi Jinping on Chinese Foreign Relations: The Governance of China and Chinese Commentary*, "China Leadership Monitor", No. 48, <https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/clm48ms.pdf> [dostęp: 19.03.2020].
- Tanchum M., *Iran and the China–Russia pivot in Eurasia*, East Asia Forum, 4.01.2020, <https://www.eastasiaforum.org/2020/01/04/iran-and-the-china-russia-pivot-in-eurasia/> [dostęp: 22.04.2020].
- Trenin D., *What drives Russia's policy in the Middle East?*, [w:] *Russia's Return to the Middle East. Building Sandcastles?*, eds. N. Popescu, S. Secierus, EU Institute for Security Studies, Paris 2018.
- U.S.-China Strategic Competition in South and East China Seas: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 13.03.2020, <https://fas.org/sgp/crs/row/R42784.pdf> [dostęp: 30.03.2020].
- Workman D., *Top 15 Crude Oil Suppliers to China*, World's Top Exports, 26.04.2020, <http://www.worldstopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china> [dostęp: 27.04.2020].
- Xue Li, Zheng Yuwen, *The Future of China's Diplomacy in the Middle East*, "The Diplomat" 26.07.2016, <https://thediplomat.com/2016/07/the-future-of-chinas-diplomacy-in-the-middle-east/> [dostęp: 12.04.2020].

Zoltai A., *Polar Silk Road*, Pallas Athene Geopolitical Research Institute, 22.08.2018, <http://www.geopolitika.hu/en/2018/08/22/polar-silk-road> [dostęp: 20.04.2020].

The Middle East as a Region of Intensification of China's Influences in the Second Decade of the 21st Century

In the second decade of the 21st century, there was a definite intensification of China's interest in the Middle East. Since then, the Middle East has become one of the priority areas of Chinese investments, interests and goals represented by Beijing's foreign policy. This resulted from several determinants. First of all, the beginning of the second decade of the 21st century marks the emergence of the so-called Fifth Generation of China's Leaders. Xi Jinping abandoned the low profile strategy and gave priority to the implementation of Chinese Dream with its leading goal to reconstruct Greater China and experience the renaissance of the modern state that has already influenced various parts of the world, including the Middle East. Moreover, Beijing's interest in the Middle East has focused on economic and technological determinants (oil imports), the absorption of technological innovations by the region's countries (including 5G and cooperation with Huawei) as well as the countries' location along the New Silk Road. Additionally, to achieve its goals in the Middle East, Beijing has to face competition with the United States. Therefore, China has adopted a strategy of non-military engagement in the Middle East without supporting any side of the conflict. Pax Americana versus Pax Sinica in the third decade of the 21st century will become a permanent determinant shaping the Middle East balance of power, with the permanent intensification of China's influence in the region.

Key words: the Middle East, The Belt and Road Initiative, China, the U.S., Xi Jinping, rivalry

Bliski Wschód jako region zintensyfikowanego oddziaływania i wpływów Chińskiej Republiki Ludowej w drugiej dekadzie XXI wieku

W drugiej dekadzie XXI w. nastąpiła zdecydowana intensyfikacja zainteresowania chińskich władz regionem Bliskiego Wschodu. Stał się on jednym z priorytetowych obszarów lokowania chińskich inwestycji, realizacji interesów i celów w polityce zagranicznej Pekinu. Taki stan rzeczy wynikał z kilku przesłanek. Przede wszystkim na początku drugiej dekady XXI w. do władzy doszła tzw. piąta generacja przywódców z Xi Jinpingiem na czele, który porzucił strategię *low profile*, a priorytet przyznał realizacji *Chinese Dream*. Jako wiodący cel wskazał odbudowę Wielkich Chin – zmodernizowanego i przeżywającego renesans nowoczesnego państwa, które posiada wpływy w różnych częściach globu, w tym również na Bliskim Wschodzie. Zainteresowanie Pekinu regionem bliskowschodnim zostało wówczas skoncentrowane wokół kilku determinant, w tym przesłanek gospodarczo-technologicznych (importu ropy naftowej), chłonności nowinek technologicznych (m.in. 5G i kooperacji z Huawei) przez państwa regionu, czy ich położenia na trasie Nowego Jedwabnego Szlaku. Żeby osiągnąć zamierzone cele w regionie Bliskiego Wschodu Pekin musi sprostać jednak konkurencji ze strony Stanów Zjednoczonych, co sprowadza się do kooperacji Pekinu z niemal wszystkimi podmiotami w regionie, w czym deklasuje USA. Co więcej, Chiny przyjęły strategię niezaangażowania militarnego na Bliskim Wschodzie i nieopowiadania się w sposób zdecydowany po żadnej ze stron konfliktu. *Pax Americana vs. Pax Sinica* w trzeciej dekadzie XXI w. stanie się zatem stałą determinantą kształtującą bliskowschodni układ sił, przy permanentnej intensyfikacji chińskich wpływów w regionie.

Słowa kluczowe: Bliski Wschód, Nowy Jedwabny Szlak, Chiny, Stany Zjednoczone, Xi Jinping, rywalizacja